

Networkshop 2024 – egyházi gyűjtemények mini workshop

A Networkshop a magyarországi informatikai, számítógép-hálózati tudomány legrangosabb szakmai rendezvénye, találkozója, melyet 1992 óta évente más-más helyszínen rendez meg a NIIF és a Hungarnet Egyesület. A konferencián mindig külön közgyűjteményi szekcióban mutatják be a könyvtári – levéltári – múzeumi terület legújabb informatikai eredményeit, fejlesztéseit.

Az idei Networkshopnak április 3–5. között az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem adott otthont. A nemrég egyházi fenntartásúvá vált felsőoktatási intézmény mint helyszín szinte kínálta magát, hogy a közgyűjteményi szekcióban az egyházi gyűjtemények is lehetőséget kapjanak a bemutatkozásra.

A döntést az is megkönnyítette, hogy az EKE, valamint a levéltári és a múzeumi terület egyházi testvérszervezetei, a MELTE és az EME 2023-as kecskeméti közös konferenciájának témaválasztása is informatikai jellegű volt. A közgyűjteményi informatikai szakma érdeklődését is felkeltették kecskeméti konferenciánk előadásai, ezért úgy gondolták, hogy az egri Networkshopon egy külön mini workshopot kifejezetten az egyházi gyűjtemények informatikai helyzetének, eredményeik bemutatásának szenteljenek.

Az egyházi gyűjteményeket bemutató mini workshop helyszínválasztása is jól illeszkedett a tematikához, az egyetem Anton Maulbertsch gyönyörű freskóival díszített kápolnájában tarthattuk meg előadásunkat. Az egyházi levéltárak részéről Dr. Koltai András, a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára vezetője, a MELTE elnöke mutatta be a levéltárak informatikai fejlesztéseit, helyzetképét. A könyvtárak hasonló bemutatkozását Baranya Péter, a Piarista Központi Könyvtár vezetője tartotta. Szerencsés volt, hogy a két felkért előadó ugyanaból az intézményből érkezett, így lehetőség volt arra,

hogy előadásukat összehangolhassák, és teljesebb, átfogóbb képet adhassanak.

Koltai András előadásában bemutatta azokat a több éve tartó informatikai projekteket, amelyek az egyházi levéltárak digitális szolgáltatásfejlesztésére irányulnak. Az ARCA projekt (<https://arca.melte.hu/>) a magyarországi egyházi levéltárak levéltári segédleteinek, katalógusainak közös lekérdező felülete, adatbázisa nagyon fontos szerepet tölt be a levéltári kutatószolgálatban, és a levéltári szakmai munkában egyaránt. Az adatbázis lehetőséget nyújt arra, hogy az egyházi levéltárak gyűjteményük leltárát a fondjegyzékeken alapulva, de annál jóval mélyebb részletességgel, egységes felületen, kereshető formában tehessék közzé. A levéltárak ide töltik föl digitalizált segédleteiket is. Az ARCA az ATOM (Access to Memory) hálózati leíró alkalmazáson alapszik, és a nemzetközi levéltári szabványoknak megfelelő formátumban teszi hozzáférhetővé a levéltári állományleírásokat. Ez megnyitja az utat a nagyobb hazai és nemzetközi együttműködésekhez való csatlakozások, adatcserék számára. A gyűjteményi katalógusok mellett a levéltárak is egyre nagyobb mértékben digitalizálják gyűjteményeik legkeresettebb állományrészeit, az anyakönyveket. Ezek online közzétételére született a Matricula projekt (<https://matricula.hu>). A projekt szintén a MELTE egyesületi gondozásában jött létre, és a levéltárak szabadon csatlakozhatnak, és tölthetik fel digitalizált anyakönyveiket. Ezek mellett a közös projektek mellett a levéltárak mind nagyobb része indított már el saját fizetős e-kutatási szolgáltatást is.

Az egyházi könyvtárak digitális projektjeinek bemutatása előtt Baranya Péter igyekezett átfogó képet adni az egyházi könyvtárak sokféleségéről, eltérő funkcióiról és intézményi körülményeiről, finanszírozási rendszeréről. Ezek mind fontos kérdések a létrejött szolgáltatás környezet értékelésénél. Kiemelésre

került, hogy a könyvtárak több mint fele szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén, de a többiek is különféle szinten biztosítanak nyilvános szolgáltatásokat. A könyvtárak mindegyike nyújt online katalógust és hozzá kapcsolódó szolgáltatásokat. Talán kevesek számára ismert, hogy a könyvtárak online katalógusai sok speciális adatot is tartalmaznak. Sok esetben a különleges feladatokhoz és gyűjtőköri körhöz illeszkedő analitikát és cikkadatbázisokat is tartalmaznak. Ugyanígy a muzeális dokumentumok tudományos feltárásának eredményeként alapos leírások és részletes kötésleírások, possessor adatbázisok segítik

a könyv- és művelődéstörténeti kutatásokat. Ezek mellett sok helyen speciális adatbázisok is épülnek a könyvtárakban. Kiemelendő az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár possessor adatbázisa, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtárának kötés-adatbázisa, vagy az Evangélikus Hittudományi Egyetem textus adatbázisa, az IHLET.

A könyvtárak többsége a könyvtári állomány nagy arányú digitalizálását is elkezdte, és sokak a digitális dokumentumokat repozitóriumokban is közzéteszik. Sok – máshol nem elérhető – egyházi fenntartóhoz kötődő dokumentum digitális változata került fel az adatbázisokba, honlapokra (egyházi névtárak, schematizmusok, iskolai értesítők), de egészen különleges és értékes dokumentumgyűjtemények is elérhetővé váltak digitálisan (történeti kottatárak, metszetgyűjtemények).

Az egyházi könyvtárak is kiépítették közös szolgáltatásukat, az Unitas közös katalógust. A kb. harminc egyházi könyvtár webes katalógusát egyesítő közös keresőfelületen több mint másfél millió dokumentum rekordjai kereshetőek. A lelőhely-adatbázis mellett az osztott katalógizálást is szolgálja a rekordok átemelhetőségével, Z39.50 protokollon keresztül. Ez a támogatás már húsz éve szolgálja a könyvtárakat és olvasókat. A konferencia időszaka alatt állt teljes megújítás alatt. Az új rendszer nyílt forráskódú szoft-

verekre alapozva, magas testreszabhatósággal tudja fogadni a könyvtárak adatbázisait OAI-PMH és rendszeres MARC21 export segítségével.

A közös katalógus felveti a lehetőséget a további együttműködések kialakítására is. Felmerült a három gyűjteményi ág közös együttműködésével egyházi névtér kialakításának ötlete is, mely akár a Nemzeti Névtér részeként hozhat létre értékes adatbázist az egyház- és művelődéstörténet kutatói és a szakemberek számára.

A nyitóelőadások mellett a workshopok fontos elemei a résztvevő szakemberek felszólalásai, a közös vita lehetősége is. A házigazdák részéről Balogh Ferenc a Főegyházmegyei Könyvtár, és Oszlanczi Krisztina az egyetem Tittel Pál Könyvtárának igazgatói gazdagították az elmondottakat. Bánki Zsolt (BFL) megerősítette, hogy jó irányban gondolkodnak a gyűjtemények a névtér-fejlesztés szándékával, és csak remélni lehet, hogy a Nemzeti Névtér – amelyet az Országos Széchényi Könyvtár üzemeltet – kerül olyan szervezeti állapotba, hogy fogadni tudja majd az egyházi és más feltöltők adatait. Meglepetés volt számára az is, hogy milyen sokrétű, és színes tematikájú adatbázisok készülnek az egyházi könyvtárakban. Kokas Károly és Moldován István azt emelték ki, hogy miközben több nagy összegű állami támogatásból készült országos projekt elindult, majd el is halt gyorsan (Digitális Képkönyvtár, Eldorado stb.), az egyházi gyűjtemények alulról szerveződve, az előbbiekhöz képest láthatatlan összegekből hoztak létre alapvető és országos szinten is jelentős szolgáltatásokat, és ezeket képesek voltak saját erőből hosszú távon stabilan üzemeltetni. Ez a példa nagyon elgondolkodtató kellene hogy legyen. Ők is kiemelték, hogy meglepetés számukra az a sokrétű és színes digitális szolgáltatási paletta, amelyet az egyházi könyvtárak elkezdtek, és fontos lenne ezeknek a valamilyen formájú aggregálása, rendszerezett közzététele. Számunkra, egyházi gyűjtemények számára fontos tanulság, hogy az általunk egyesével és együttesen elindított szolgáltatások igenis nagyon értékesek, legyünk rá mi is büszkéek. Emellett pedig nagyon fontos ezeknek a szolgáltatásoknak a megfelelő és hatékony reklámozása, láthatóvá tétele a szakmai és könyvtárhasználó/kutató közösség számára.

A Networkshop előadásai, köztük az egyházi mini workshop videófelvételei is visszanezhetők a következő címen: <https://tinyurl.com/networkshop2024>

BARANYA PÉTER
Piarista Rend Magyar Tartománya
Központi Könyvtára